

**BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARINING NUTQ  
KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA MULTIMEDIA  
TEKNOLOGIYALARINING DIDAKTIK IMKONIYATLARI**

***Janazaqova O'g'iloy Muxtorjonovna***

*Namangan viloyati Norin tumani 14-maktab*

*Boshlang'ich sinfi o'qituvchisi*

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada zamonaviy boshlang'ich ta'lim jarayonida multimedia texnologiyalaridan foydalanishning didaktik imkoniyatlari hamda o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishdagi roli tahlil qilinadi. Multimedyaning chiziqli va interaktiv turlari, ularning o'quvchilardagi multisensor qabul qilish mexanizmlariga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, apparat va dasturiy ta'minotlar (grafik, audio va video tahrirlagichlar) sinergiyasi hamda Sun'iy intellekt (AI), VR va AR texnologiyalarining ta'limdagi zamonaviy tendensiyalari ko'rib chiqilgan.*

**Kalit so'zlar:** *boshlang'ich ta'lim, multimedia texnologiyalari, interaktiv yondashuv, nutq ko'nikmalari, multisensor idrok, dasturiy ta'minot, Sun'iy intellekt (AI), AR/VR.*

**Аннотация:** *В данной статье анализируются дидактические возможности использования мультимедийных технологий в современном начальном образовании и их роль в развитии речевых навыков учащихся. Рассматриваются линейные и интерактивные виды мультимедиа, а также их влияние на мультисенсорное восприятие учащихся. Кроме того, освещена синергия аппаратного и программного обеспечения (графические, аудио- и видеоредакторы), а также современные тенденции применения искусственного интеллекта (ИИ), VR и AR в образовании.*

**Ключевые слова:** *начальное образование, мультимедийные технологии, интерактивный подход, речевые навыки, мультисенсорное*

восприятие, программное обеспечение, искусственный интеллект (ИИ), AR/VR.

**Abstract:** *This article analyzes the didactic potential of using multimedia technologies in modern primary education and their role in developing students' speech skills. Linear and interactive types of multimedia, along with their impact on students' multisensory perception mechanisms, are examined. Furthermore, the synergy of hardware and software (graphic, audio, and video editors) is highlighted, alongside contemporary trends in integrating Artificial Intelligence (AI), VR, and AR technologies into education.*

**Keywords:** *primary education, multimedia technologies, interactive approach, speech skills, multisensory perception, software, Artificial Intelligence (AI), AR/VR.*

Barcha sohalar shiddat bilan rivojlanayotgan hozirgi kunda har bir sohaga e'tibor ortib bormoqda. Barchasining tub zamirida esa albatta ta'lim-tarbiya turadi. Buni barchamiz yaxshi bilamiz va asosiy e'tiborimizni har qachongidanda ko'proq ta'limga qaratmoqdamiz. Ta'lim va tarbiyaning dastlabki bosqichi Maktabgacha ta'lim hisoblansada, aynan o'quv faoliyatiga kirib borish Boshlang'ich ta'limga to'g'ri keladi. Bu boshlang'ich sinf o'qituvchilarga juda katta mas'uliyat yuklaydi. Bu bosqichda o'quvchilar ta'lim-tarbiyani bir vaqtda egallab borishadi va o'quv jarayoniga moslashish bosqichini bosib o'tadilar.

Bugungi axborotlashgan jamiyatda o'quvchilarning dunyoqarashi, axborotni qabul qilish tezligi va intellektual ehtiyojlari tubdan o'zgarib bormoqda. Zamonaviy ta'lim oluvchilar, asosan, ko'rgazmali, interaktiv hamda xalqaro ilg'or tajribalarga asoslangan yangicha bilim berish usullariga yuqori qiziqish bildirmoqdalar. Bu esa boshlang'ich ta'lim jarayonida an'anaviy yondashuvlardan voz kechib, o'quvchilarning mantiqiy va nutqiy tafakkurini shiddat bilan rivojlanib borayotgan zamon talablariga mos ravishda shakllantirish zaruriyatini yuzaga keltirmoqda.

Ta'lim sifatini oshirish umumta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini rivojlantirish, o'quv-metodik adabiyotlar bilan boyitish hamda o'quv jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va multimedia vositalaridan foydalanishga bevosita bog'liqdir [4]. **Zotan, bugungi axborotlashgan jamiyatda o'quvchilarning dunyoqarashi, axborotni qabul qilish tezligi va intellektual ehtiyojlari tubdan o'zgarib bormoqda. Zamonaviy ta'lim oluvchilar, asosan, ko'rgazmali va interaktiv usullarga yuqori qiziqish bildirayotgani bois, boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda multimedia texnologiyalaridan foydalanish davr talabiga aylanmoqda.**

Zamonaviy pedagogikada **multimedia** (lotincha "multum" – ko'p va "media" – muhit, vosita) – bu matnli, audio, vizual (tasvir, video) hamda animatsion axborot shakllarini raqamli texnologiyalar yordamida birida mujassamlashtirgan va foydalanuvchiga kompleks ta'sir o'tkazuvchi ko'p muhitli axborot majmuasidir.

Boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishda multimedining didaktik ahamiyati shundaki, u o'quv materialini shunchaki uzatuvchi vosita emas, balki ta'sirchan va mantiqiy-ko'rgazmali ta'lim muhitini yaratuvchi omil vazifasini bajaradi. O'quvchilarda axborotni vizual va audial kanallar orqali bir vaqtning o'zida qabul qilish (multisensor qabul qilish) mexanizmini ishga tushirish orqali bilimlarni o'zlashtirish samarasini keskin oshiradi.

Ta'lim jarayonida qo'llaniladigan multimedia vositalari ta'sir ko'rsatish xarakteriga ko'ra, asosan, chiziqli hamda interaktiv yondashuvlarga bo'linadi. Chiziqli (passiv) multimedia o'quvchining jarayonga bevosita aralashuvisiz, tayyor ketma-ketlikda taqdim etiladigan o'quv filmlari, video ma'ruzalar va audio hikoyalarni o'z ichiga olib, ular ko'proq diqqatni jamlash hamda birlamchi tushunchalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Aksincha, chiziqsiz yoki interaktiv multimedia esa o'quvchiga ta'lim trayektoriyasini boshqarish, javob variantlarini erkin tanlash va muloqotga kirishish imkonini yaratadi. Ayniqsa, interaktiv ta'limiy o'yinlar, simulyatorlar hamda raqamli platformalar boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori samara beradi, chunki

bunday yondashuv ta'lim oluvchini passiv kuzatuvchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

Ushbu multimedia imkoniyatlarini ta'lim amaliyotida to'liq ro'yobga chiqarish esa apparat vositalari va dasturiy komplekslarning o'zaro sinergiyasiga bevosita bog'liqdir. Bunda kompyuter, smartfon, interaktiv doska hamda proyektorlar axborotni visual namoyish etish uchun xizmat qilsa, skaner va grafik planshetlar sifatli ko'rgazmali materiallarni yaratishga yordam beradi. O'quvchilarning talaffuzi, fonematik eshitish qobiliyati va og'zaki nutqini tahlil qilishda esa mikrofon, naushnik hamda audiotizimlar kabi texnik vositalar muhim o'rin tutadi.

Shuning bilan birga, apparat vositalari maxsus dasturiy ta'minotlar orqali yanada pedagogik qiymat kasb etadi. Masalan, Adobe Photoshop, Illustrator va Blender kabi grafik hamda 3D modellashtirish dasturlari o'quvchilarning tasavvurini boyitib, lug'at tarkibini kengaytiruvchi vizual kartochkalar va obyektlarni yaratishga imkon beradi. Audacity va FL Studio kabi audio-tahrirlash dasturlari boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq tembri, diksiyasi hamda matnlarni ifodali o'qish ko'nikmalarini shakllantirishda diktofonli va sound-dizaynli topshiriqlarni tayyorlashni ta'minlaydi. O'z navbatida, Adobe Premiere Pro, DaVinci Resolve va Animate kabi video hamda animatsiya dasturlari o'quvchilarning dialogik va monologik nutqini o'stirishga mo'ljallangan mantiqiy video ketma-ketliklar hamda interaktiv ertak-animatsiyalarni loyihalashda samarali qo'llaniladi.

Bugungi kunda multimedia nafaqat ta'limda, balki tibbiyot (simulyatsion treninglar), reklama va ko'ngilochar sohalarda ham asosiy drayverga aylangan. Ta'lim sohasidagi eng so'nggi tendensiyalar Sun'iy intellekt (AI), Virtual (VR) va Kengaytirilgan realik (AR) texnologiyalari bilan bog'liqdir.

3D vizualizatsiya va AR texnologiyalarining boshlang'ich ta'limga kirib kelishi o'quvchilarga o'rganilayotgan obyekt (masalan, hayvonot olami, tabiat hodisalari) uch o'lchamli fazoda ko'rish va u haqida boy nutqiy material tayyorlash imkoniyatini beradi. AI vositalari esa har bir o'quvchining nutqiy nuqsonlari yoki

rivojlanish darajasiga mos ravishda individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirishga xizmat qiladi.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda multimedia texnologiyalaridan foydalanish ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiquvchi muhim pedagogik omildir. Multimedia vositalari o'quv materallarini multisensor idrok etish imkonini yaratib, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda ularni passiv tinglovchidan faol muloqotchiga aylantiradi. Ayniqsa, interaktiv va 3D vizualizatsiya texnologiyalari o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish, diksiya va mantiqiy nutqni shakllantirishda yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda. Kelajakda ta'lim amaliyotiga Sun'iy intellekt va AR/VR texnologiyalarini bosqichma-bosqich joriy etish har bir o'quvchining nutqiy imkoniyatlariga mos individual yondashuvni ta'minlashga zamin yaratadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2006.
2. Aripov M., Fayziyeva M., Dottoev S. Web-texnologiyalar. – Toshkent: Faylasuflar jamiyati, 2013.
3. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta'limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. – Toshkent: Fan, 2007.
4. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.
5. Farberman B.L. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2000.
6. Hamdamov R., Taylaqov N., Begimqulov U., Sayfiev J. Elektron universitet, elektron vazirlik, masofaviy ta'lim texnologiyalari. – Toshkent, 2011.
7. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2015.
8. Nurmatov Z.O., Tursunpulatova K.A., Nasriddinova Z.N. The role of multimedia technologies in teaching foreign languages. In: International Conference on Science, Engineering & Technology. – 2023. – Vol. 1. – No. 1. – P. 99–103.

9. [https://scholar.google.com/citations?view\\_op=view\\_citation&hl=ru&user=Z3KCkAIAAAAJ&citation\\_for\\_view=Z3KCkAIAAAAJ:70eg2SAEIzsC](https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=Z3KCkAIAAAAJ&citation_for_view=Z3KCkAIAAAAJ:70eg2SAEIzsC)
10. [https://scholar.google.com/scholar?cluster=18322560123100902731&hl=ru&as\\_sdt=2005](https://scholar.google.com/scholar?cluster=18322560123100902731&hl=ru&as_sdt=2005)